

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT

ANTONIO TIZZANO

föredraget den 22 september 2005 ¹

1. Genom beslut av den 10 juni 2004 har Szombathelyi Városi Bíróság (domstolen i Szombathely) ställt tre tolkningsfrågor till domstolen, varav två specifikt avser tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (nedan kallat direktiv 93/13 eller direktivet),² medan den tredje avser frågan huruvida gemenskapsrätten är tillämplig på en tvist som uppstått i en medlemsstat före dess anslutning till Europeiska unionen.

associering mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Ungern, å andra sidan (nedan kallat associeringsavtalet)³. Detta avtal trädde i kraft den 1 februari 1994.

3. I artikel 67 i associeringsavtalet föreskrivs följande:

I — Tillämpliga bestämmelser

A — Gemenskapsrättsliga bestämmelser

Associeringsavtalet och anslutningsfördraget

2. Den 16 december 1991 undertecknades i Bryssel Europaavtalet om upprättande av en

”De avtalsslutande parterna medger att den viktigaste förutsättningen för Ungerns ekonomiska integrering i gemenskapen är en tillnärmning av landets befintliga och framtida lagstiftning till gemenskapens lagstiftning. Ungern skall vidta åtgärder för att säkerställa att framtida lagstiftning i möjligaste mån stämmer överens med gemenskapens lagstiftning.”

¹ — Originalspråk: italienska.

² — EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169.

³ — EGT L 347, 1993, s. 2; svensk specialutgåva, område 11, volym 25, s. 4.

4. I artikel 68 anges därefter följande:

”Tillnärmningen av lagstiftningen skall särskilt omfatta följande områden: ... konsumentskydd ...”

5. Därefter, den 16 april 2003, undertecknades i Aten Fördraget om Ungerns anslutning till Europeiska unionen⁴ och Akten om villkoren för anslutning (nedan kallad anslutningsakten)⁵, som båda trädde i kraft den 1 maj 2004.

6. I artikel 2 i anslutningsakten föreskrivs följande:

”Från och med dagen för anslutningen skall bestämmelserna i de grundläggande för-

dragen och i rättsakter som har antagits av institutionerna och Europeiska centralbanken före anslutningen vara bindande för de nya medlemsstaterna och skall tillämpas i dessa på de villkor som anges i de fördragen och i denna anslutningsakt.”

7. I artikel 53 föreskrivs, såvitt avser redan befintliga direktiv, särskilt följande:

”Efter anslutningen skall direktiv och beslut enligt artikel 249 i EG-fördraget ... anses vara riktade till de nya medlemsstaterna, i den utsträckning dessa direktiv och beslut är riktade till alla de nuvarande medlemsstaterna. Med undantag för sådana direktiv och beslut som träder i kraft på det sätt som anges i artikel 254.1 och 254.2 i EG-fördraget skall direktiven och besluten anses ha anmälts till de nya medlemsstaterna vid anslutningen.”

8. I artikel 54 föreskrivs följande:

”De nya medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att från och med dagen för anslutningen följa bestämmelser i direktiv och beslut enligt artikel 249

4 — Fördrag mellan Konungariket Belgien, Konungariket Danmark, Förbundsrepubliken Tyskland, Republiken Grekland, Konungariket Spanien, Republiken Frankrike, Irland, Republiken Italien, Storhertigdömet Luxemburg, Konungariket Nederländerna, Republiken Österrike, Republiken Portugal, Republiken Finland, Konungariket Sverige, Förenade konungariket Storbritannien och Nordirland (Europeiska unionens medlemsstater) och Republiken Tjeckien, Republiken Estland, Republiken Cypern, Republiken Lettland, Republiken Litauen, Republiken Ungern, Republiken Malta, Republiken Polen, Republiken Slovenien, Republiken Slovakien om Republiken Tjeckiens, Republiken Estlands, Republiken Cyperns, Republiken Lettlands, Republiken Litauens, Republiken Ungerns, Republiken Malts, Republiken Polens, Republiken Sloveniens och Republiken Slovakiens anslutning till Europeiska unionen (EUT L 236, s. 17).

5 — Akt om villkoren för Republiken Tjeckiens, Republiken Estlands, Republiken Cyperns, Republiken Lettlands, Republiken Litauens, Republiken Ungerns, Republiken Malts, Republiken Polens, Republiken Sloveniens och Republiken Slovakiens anslutning till de fördrag som ligger till grund för Europeiska Unionen och om anpassning av fördragen (EUT L 236, s. 33).

i EG-fördraget ..., om någon annan dag för detta inte anges i de bilagor som avses i artikel 24 eller i någon annan bestämmelse i denna anslutningsakt eller dess bilagor."

medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten."

Direktiv 93/13/EEG

9. Direktiv 93/13 har till syfte "att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument" (artikel 1)

10. Enligt artikel 2 b avses med "konsument"

"en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke".

11. I artikel 3.1 föreskrivs följande :

"Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed

12. I artikel 4.1 anges vidare följande:

"Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av."

13. I artikel 6.1 föreskrivs dessutom följande:

"Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren."

14. I artikel 7.1 föreskrivs slutligen följande: nationella rättsregler sker i överensstämmelse med nämnda avtal. När rättsregler utarbetas och antas skall, enligt artikel 3.2 i samma lag, villkoren i artikel 67 i associeringsavtalet vara uppfyllda.

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

15. Eftersom det varken i anslutningsakten eller i dess bilagor angavs någon annan dag ansågs direktiv 93/13 vara riktat till Ungern, och landet var skyldigt att vidta de åtgärder som var nödvändiga för att från och med dagen för anslutningen till Europeiska unionen följa direktivet, det vill säga från och med den 1 maj 2004.

18. Lag CXLIX/97 godkändes i överensstämmelse med föreskrifterna i denna bestämmelse. Genom denna lag ändrades den ungerska civillagen (nedan kallad Ptk) på flera punkter, och det infördes i den nationella rättsordningen ett system för oskäligen villkor i konsumentavtal som var förenligt med systemet enligt direktiv 93/13. Av handlingarna i målet framgår att detta system inte har ändrats ytterligare efter anslutningen.

B — *De nationella bestämmelserna*

16. Ungern ratificerade associeringsavtalet genom lag 1/1994.

17. I den ungerska rättsordningen skall det, enligt artikel 3.1 i lag 1/1994, säkerställas att förhandling och ingående av internationella avtal och utarbetande och antagande av

19. I artikel 209 b Ptk föreskrivs följande:

”1. Ett allmänt avtalsvillkor eller en klausul i ett avtal som en näringsidkare sluter med en konsument är oskäligt om parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet, i strid med kravet på god sed, fastställts ensidigt och ogrundat till nackdel för en av parterna.

2. Rättigheterna och skyldigheterna anses ha fastställts ensidigt och ogrundat till nackdel för en av parterna när de

a) på ett betydande sätt avviker från viktiga bestämmelser som är tillämpliga på avtalet, eller

b) är oförenliga med avtalets syfte och funktion.

3. För att fastställa huruvida ett villkor är oskäligt skall samtliga de omständigheter som vid tidpunkten för avtalets ingående föranledde parterna att ingå detta, samt den avtalade tjänstens beskaffenhet och förhållandet mellan det omtvistade villkoret och andra villkor i avtalet eller i andra avtal undersökas.⁶

20. Det skall såvitt är av intresse här särskilt erinras om bestämmelserna i Ptk om bestridandet av giltigheten av oskäliga villkor och bestämmelserna som reglerar följderna av att sådana villkor införs i avtalen.

21. Vad gäller bestridandet av giltigheten kan enligt Ptk den förfördelade parten, om ett allmänt villkor i avtalet är oskäligt, bestrida giltigheten av detta (artikel 209.1). Detta bestridande av giltigheten skall inom ett år skriftligen meddelas den andra parten. När denna frist har löpt ut, kan ogiltigheten även göras gällande, genom bestridande, gentemot den som begär att förpliktelser enligt avtalet skall fullgöras (artikel 236.1, 236.2 c och 236.3).

22. Vad gäller följderna av att sådana villkor förekommer i avtalet, godtas enligt Ptk i detta avseende principen om att avtalet är ogiltigt i sin helhet, om parterna inte skulle ha ingått detta utan det ogiltiga villkoret (artikel 239).

II — Bakgrund och förfarande

23. Målet vid den nationella domstolen avser en tvist mellan Ynos Kft. (nedan kallat Ynos), ett bolag som bedriver fastighetsförmedling, och János Varga, som är byggnadsentreprenör.

24. I avsikt att sälja en fastighet som sonen ägde⁷ och som nyligen hade renoverats för

6 — Inofficiell översättning.

7 — Av beslutet om hänskjutande framgår att fastigheten i fråga till 232/1038 ägs av János Vargass son. Det framgår däremot inte vem som äger de övriga andelarna av fastigheten.

att omvandlas till ett kontors- och affärscentrum, undertecknade János Varga den 10 januari 2002 ett avtal med Ynos om fastighetsförmedling, som baserade sig på ett standardavtal med olika allmänna villkor.

25. Enligt detta avtal skulle Ynos, när förmedlingen hade fullgjorts, ha rätt till provision motsvarande 2 procent av det överenskomna försäljningspriset. Enligt punkt 5 i avtalet skulle förmedlingen anses ha fullgjorts när ett avtal hade träffats mellan två parter som sammanförts av mäklaren. Enligt punkt 5 andra meningen skulle vidare mäklaren ha rätt till provision även när ägaren hade tackat nej till ett skriftligt erbjudande om att köpa eller hyra fastigheten till ett lika högt eller högre pris än det som hade fastställts i avtalet om fastighetsförmedling.

26. Den 11 mars 2002 undertecknade Ynos företagsledning, János Varga och hans son (den senare i egenskap av säljare) och Kálmán Ragasits och Ernő Kovács (i egenskap av köpare) "en principöverenskommelse om att ingå avtal", genom vilken de fastställde försäljningspriset för fastigheten och kom överens om att senast den 15 mars 2002 ingå ett avtal eller ett preliminärt köpeavtal.

27. Vid detta datum hade dock vare sig ett slutgiltigt avtal eller ett preliminärt köpeavtal ingåtts. Bolaget Ynos ansåg trots detta att det fullgjort sitt förmedlingsuppdrag och begärde därför att få den avtalade provisionen.

28. Då Ynos inte erhållit någon betalning vände sig bolaget till domstolen i Szombathely. Vid denna domstol gjorde János Varga bland annat gällande att punkt 5 andra meningen i avtalet om fastighetsförmedling, som låg till grund för Ynos anspråk, utgjorde ett oskäligt villkor, och att den begärda provisionen därför inte skulle utbetalas. Enligt Ynos saknade denna invändning grund, eftersom kriterierna enligt artikel 209 b Ptk för att det skall kunna fastställas att ett villkor är oskäligt inte var uppfyllda i förevarande fall.

29. Domstolen i Szombathely anser att "tvisten skall avgöras mot bakgrund av direktivet om det, såsom svaranden påstår, kan konstateras att det föreligger ett oskäligt avtalsvillkor" och har med stöd av artikel 234 EG ställt följande frågor till domstolen:

- "1. Skall artikel 6.1 i [direktiv 93/13] ..., enligt vilken medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten, tolkas så, att den kan utgöra grunden för en sådan nationell bestämmelse som artikel 209.1 i [Ptk] som är tillämplig när ett allmänt avtalsvillkor befinns vara oskä-

ligt och enligt vilken det föreskrivs att oskäliga villkor inte i kraft av själva lagen (*ipso jure*) upphör att vara bindande för konsumenten, utan endast efter en formell ogiltigförklaring, det vill säga i de fall ogiltigheten görs gällande med framgång?

31. Vidare deltog den ungerska och den spanska regeringen samt kommissionen i förhandlingen den 21 juni 2005.

III — Rättslig bedömning

2) Följer det av denna bestämmelse i direktivet, enligt vilken avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren, att inte hela avtalet blir ogiltigt, när en näringsidkares oskäliga villkor upphör att vara bindande för konsumenten på sätt som stadgas i nationell rätt, trots att näringsidkaren inte hade ingått avtalet utan dessa villkor, som utgör en del av avtalet, om avtalet kan bestå utan dessa villkor?

3) Är det för tillämpningen av gemenskapsrätten av betydelse att tvisten i målet vid den nationella domstolen uppstod innan Republiken Ungern anslöt sig till Europeiska unionen, men efter det att dess nationella lagstiftning hade anpassats till direktivet?"

32. Såsom har framgått har domstolen i Szombathely ställt tre frågor, varav två rör sakfrågan i tvisten i målet vid den nationella domstolen och avser tolkningen av direktiv 93/13, medan den tredje frågan avser en preliminär och mer allmän fråga om domstolens behörighet att lämna ett förhandsavgörande i förevarande mål.

33. Eftersom svaret på den sistnämnda frågan kan göra att de första två frågorna inte behöver besvaras, måste enligt min mening ordningsföljden på de till domstolen ställda frågorna vändas och frågan framför allt gälla huruvida förevarande mål har anhängiggjorts vid domstolen i enlighet med vad som föreskrivs i artikel 234 EG.

Domstolens behörighet

30. Den ungerska, den österrikiska, den lettiska, den polska, den spanska och den tjeckiska regeringen samt kommissionen har ingett skriftliga yttranden i målet vid domstolen.

34. Såväl de intervenerande regeringarna som kommissionen har ingående diskuterat

frågan huruvida direktiv 93/13 är tillämpligt på omständigheter som inträffat före Ungerns anslutning till gemenskapen (den 1 maj 2004). På grund av de respektive svaren har vissa ifrågasatt och andra hävdad att de sakfrågor som ställts till domstolen kan upptas till sakprövning.

35. I synnerhet är, enligt den österrikiska och den spanska regeringen, direktiv 93/13 utan tvekan tillämpligt på förevarande fall. Enligt deras mening var Ungern enligt artiklarna 67 och 68 i associeringsavtalet, och enligt artikel 3 i lag 1/1994 genom vilken detta avtal ratificerades, redan före anslutningen skyldigt att anpassa den nationella rättsordningen till bestämmelserna i direktivet. Det var just för att uppfylla denna skyldighet som Ungern antog den nationella lagstiftningen om oskäliga villkor, vars förenlighet med gemenskapsrätten nu är föremål för den nationella domstolens frågor.

36. Den lettiska regeringen har, om än på andra grunder, kommit till samma slutsats. Om jag har förstått saken rätt har denna regering förklarat att direktiv 93/13 före anslutningen inte i sig var tillämpligt på Ungern och att förevarande mål därför endast skall avgöras mot bakgrund av den ungerska lagstiftning om oskäliga villkor som gällde vid tidpunkten för de faktiska omständigheterna. Den lettiska regeringen har dock påpekat att även om denna lagstiftning fanns före anslutningen hade den dock till syfte att säkerställa att den nationella rättsordningen var förenlig med det ovannämnda direktivet, vars bestämmelser exakt återgavs i denna.

Att domstolen besvarar de ställda huvudfrågorna är således nödvändigt för att säkerställa att de gemenskapsrättsliga bestämmelserna och de identiska nationella bestämmelserna ges en enhetlig tolkning. Enligt den lettiska regeringen har det i rättspraxis redan fastställts att domstolen har behörighet att meddela ett förhandsavgörande beträffande tolkningen av gemenskapsrättsliga bestämmelser när det aktuella fallet inte regleras av gemenskapsrätten, utan av nationella bestämmelser i vilka det hänvisas till gemenskapsrätten eller som anpassats till denna genom att dess innehåll återges.⁸

37. Kommissionen och den ungerska och den tjeckiska regeringen har däremot en annan uppfattning. Av skäl som bättre framgår i det följande (se nedan punkterna 41–43), anser de att direktiv 93/13 inte kan tillämpas på tvisten vid den nationella domstolen, och att det således inte är nödvändigt att domstolen gör någon tolkning av detta, på grund av att de faktiska omständigheterna i målet inträffade under år 2002, det vill säga när Ungern ännu inte hade anslutit sig till Europeiska unionen.

38. Jag skall först och främst erinra om att en nationell domstol enligt artikel 234 EG får begära att domstolen meddelar ett förhand-

⁸ — I detta avseende har den lettiska regeringen särskilt åberopat dom av den 18 oktober 1990 i de förenade målen C-297/88 och C-197/89, Dzodzi (REG 1990, s. I-3763; svensk specialutgåva, volym 10, s. 531).

savgörande angående en tolkningsfråga, om den anser att svaret på denna fråga är "nödvändigt" för att den skall kunna döma i saken.

39. Som bekant förbehåller sig domstolen dock ett utrymme för skönsmåsig bedömning av de nationella domstolarnas bedömningar, vilket i förekommande fall kan leda till att begäran om förhandsavgörande inte kan upptas till prövning. Domstolen har vid upprepade tillfällen särskilt "ansett att den inte kan avgöra en fråga som en nationell domstol har ställt, när det på ett uppenbart sätt framgår att den tolkning eller bedömning av en gemenskapsrättslig regels giltighet som den nationella domstolen har begärt saknar samband med förfarandets förlopp eller syftet med tvisten vid den nationella domstolen eller när frågan är hypotetisk".⁹

40. I detta avseende har domstolen inte ansett sig vara behörig, om det är "uppenbart att den gemenskapsrättsliga bestämmelse som skall tolkas av domstolen inte är tillämplig".¹⁰

9 — Dom av den 13 juli 2000 i mål C-36/99, *Idéal tourisme* (REG 2000, s. I-6049), punkt 20. Se även dom av den 16 juli 1992 i mål C-343/90, *Lourenço Dias* (REG 1992, s. I-4673; svensk specialutgåva, volym 13, s. I-69), punkterna 17 och 18, av den 16 juli 1992 i mål C-83/91, *Meilicke* (REG 1992, s. I-4871; svensk specialutgåva, volym 13, s. I-105), punkt 25, av den 15 december 1995 i mål C-415/93, *Bosman* (REG 1995, s. I-4921), punkt 61, av den 9 mars 2000 i mål C-437/97, *EKW och Wein & Co.* (REG 2000, s. I-1157), punkt 52, och av den 21 januari 2003 i mål C-318/00, *Bacardi-Martini och Celler des Dauphins* (REG 2003, s. I-905).

10 — Dom av den 5 december 1996 i mål C-85/95, *Reisdorf* (REG 1996, s. I-6257), punkt 16.

41. Enligt min mening är det just detta som är fallet i förevarande mål. Jag delar nämligen den ungerska och den tjeckiska regeringens och kommissionens uppfattning att direktiv 93/13 inte kan tillämpas och inte heller åberopas av enskilda i tvisten i målet vid den nationella domstolen, eftersom de faktiska omständigheterna i målet inträffade år 2002, med andra ord när Ungern ännu inte hade anslutit sig till Europeiska unionen och direktivet således ännu inte var bindande för landet.¹¹

42. På denna punkt är anslutningsakten mycket tydlig. I artikel 2 i denna föreskrivs att först "[f]rån och med dagen för anslutningen" skall bestämmelserna i de grundläggande fördragen och i de rättsakter som redan har antagits av institutionerna "vara bindande för de nya medlemsstaterna och skall tillämpas" på dessa. Enligt artiklarna 53 och 54 skall de befintliga direktiven dessutom anses vara riktade till dessa stater först från denna tidpunkt och staterna skall först från denna tidpunkt vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa direktiven, såvida det inte finns någon annan uttrycklig bestämmelse, vilket inte är fallet vad gäller det aktuella direktivet.

43. Även artiklarna 67 och 68 i det tidigare föreliggande associeringsavtalet, som trädde i kraft den 1 februari 1994, skall tolkas mot bakgrund av dessa tydliga bestämmelser. Såsom den ungerska regeringen och kommissionen med fog har påpekat stadgas det i

11 — Se i denna fråga domstolens uttryckliga ställningstagande, i ett liknande fall, i dom av den 15 juni 1999 i mål C-321/97, *Andersson och Wäkerås-Andersson* (REG 1999, s. I-3551), punkt 3.

dessa endast att "den viktigaste förutsättningen för Ungerns ekonomiska integrering i gemenskapen är en tillnärmning av landets befintliga och framtida lagstiftning till gemenskapens lagstiftning" och att Ungern därför skall "vidta åtgärder för att säkerställa att framtida lagstiftning", särskilt lagstiftningen avseende "konsumentskydd", "i möjligaste mån stämmer överens med gemenskapens lagstiftning".

44. Till skillnad således från vad den österrikiska och den spanska regeringen har hävdad, innebar de ovannämnda bestämmelserna inte att Ungern ålades en skyldighet att genomföra direktiv 93/13 vid en tidigare tidpunkt än den som klart fastställts i anslutningsakten. Såsom kommissionen påpekade ålades Ungern endast skyldigheten att "vidta åtgärder" för att "i möjligaste mån" "tillnärma" den nationella lagstiftningen till gemenskapens lagstiftning för att möjliggöra "Ungerns ekonomiska integrering i gemenskapen" och dess framtida anslutning till denna.

45. Motsatt uppfattning kan dock, såsom den lettiska regeringen har gjort, finna stöd i domstolens välkända rättspraxis, enligt vilken en begäran om förhandsavgörande kan upptas till sakprövning även när det, vad gäller tillämpning med avseende på person (*ratione personae*) eller det materiella tillämpningsområdet (*ratione materiae*), inte är de gemenskapsrättsliga bestämmelser vars tolkning begärs som är tillämpliga på tvisten

i målet vid den nationella domstolen, utan endast de nationella bestämmelser i vilka det enbart hänvisas till de gemenskapsrättsliga bestämmelserna, eller som anpassats till dem.¹²

46. Om än lite forcerat kan med andra ord den logik som ligger bakom denna rättspraxis utsträckas till att omfatta det aktuella fallet, även om det som ifrågasätts i detta är huruvida gemenskapsrätten är tillämplig av tidsmässiga skäl (*ratione temporis*).

47. Det kan således även med hänvisning till det aktuella fallet sägas att "[n]är en nationell lagstiftning", som den ungerska lagstiftningen om oskäligen villkor, "för lösning av ett internt problem ... anpassas till den lösning som har uppnåtts med tillämpning av gemenskapsrätten, föreligger det ett gemenskapsrättsligt intresse av att de bestämmelser eller begrepp som har hämtats från gemenskapsrätten blir tolkade på ett enhetligt sätt, oberoende av under vilka omständigheter de skall tillämpas, för att i framtiden undvika att det förekommer tolkningar som skiljer sig åt".¹³

12 — Se domen i det ovannämnda målet Dzodzi; dom av den 8 november 1990 i mål C-231/89, Gmurzynska-Bscher (REG 1990, s. I-4003), av den 25 juni 1992 i mål C-88/91, Federconsorzi (REG 1992, s. I-4035), av den 12 november 1992 i mål C-73/89, Fournier (REG 1992, s. I-5621), av den 17 juli 1997 i mål C-130/95, Giloy (REG 1997, s. I-4291), av den 17 juli 1997 i mål C-28/95, Leur-Bloem (REG 1997, s. I-4161), av den 26 november 1998 i mål C-7/97, Bronner (REG 1998, s. I-7791), av den 11 januari 2001 i mål I/99, Kofisa Italia (REG 2001, s. I-207), av den 11 oktober 2001 i mål C-267/99, Adam (REG 2001, s. I-7467), och av den 15 januari 2002 i mål C-43/00, Andersen og Jensen (REG 2002, s. I-379). För ett motsatt resonemang, se dom av den 28 mars 1995 i mål C-346/93, Kleinwort Benson (REG 1995, s. I-615).

13 — Domarna i de ovannämnda målen Dzodzi, punkt 37, och Giloy, punkt 28. Min kursivering.

48. Enligt denna logik kan det således fastställas att förevarande begäran om förhandsavgörande kan upptas till sakprövning.

och tydligare skäl för att det skall fastställas att denna begäran om förhandsavgörande inte kan upptas till sakprövning.

49. Enligt min mening är denna slutsats dock inte helt övertygande.

52. För det första saknar den ungerska domstolens beslut enligt min mening väsentliga uppgifter för domstolens bedömning.

50. Om slutsatsen godtas kan den nämligen innebära att den rättspraxis som, enligt min mening, endast utgör ett undantag utvidgas ytterligare, eftersom, såsom har gjorts gällande både i doktrinen och av vissa generaladvokater, omfattningen av domstolens behörighet att meddela förhandsavgöranden utvidgas till den yttersta gränsen (om den inte överskrids), och tillåter domstolen att ta ställning till fall i vilka det är uppenbart att gemenskapsrätten inte är tillämplig på tvisten i målet vid den nationella domstolen, och det endast föreligger ett *framtida*, således rent hypotetiskt, intresse, av en enhetlig tolkning av denna.^{14 15}

53. I detta avseende kan det till exempel påpekas att det av beslutet om hänskjutande inte ens klart framgår huruvida János Varga kan anses vara en "konsument", trots att detta påverkar frågan huruvida direktiv 93/13 är tillämpligt och av betydelse i förevarande fall.¹⁶

51. Jag har dock inget skäl att här uppehålla mig vid denna fråga och vid den diskussion som den har föranlett. Det finns enligt min mening i förevarande fall nämligen andra

54. Frånsett detta noterar jag dock att hela begäran om förhandsavgörande — till att börja med dess betydelse för målet vid den nationella domstolen — i huvudsak fastställts på grundval av de argument som en av parterna har framfört, och förutom detta, trots att den nationella domstolen fortfarande har förbehållit sig att avgöra huruvida dessa argument är välgrundade.

14 — Se särskilt generaladvokaten Tesausros förslag till avgörande i målet Kleinwort Benson, och generaladvokaten Ruiz-Jarabo Colomers förslag till avgörande i målet Kofisa Italia (båda ovan fotnot 12).

15 — Min tvekan synes bekräftas av beslutet av den 26 april 2002 i mål C-454/00, VIS Farmaceutici Istituto scientifico delle Venezie (ej publicerat i rättsfallssamlingen), punkt 21.

16 — Det framgår nämligen klart att detta direktiv endast gäller "avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument" (artikel 1) och att det med "konsument" avses "en fysisk person som ... handlar för ändamål som faller utanför hans näring eller yrke" (artikel 2 b). Jag betvivlar emellertid starkt att man som "konsument" i angiven mening kan anse en byggnadsentreprenör som János Varga, som efter att ha renoverat en fastighet för att omvandla den till ett kontors- och affärscentrum, i syfte att sälja denna, ingår ett avtal om fastighetsförmedling med ett bolag (se ovan punkterna 23 och 24).

55. I beslutet anges nämligen dels att svaranden (János Varga) har gjort gällande att punkt 5 andra meningen i avtalet om fastighetsförmedling, enligt vilken mäklaren har rätt till provision även när ägaren har tackat nej till ett skriftligt erbjudande om att köpa eller hyra fastigheten till ett lika högt eller högre pris än det som har fastställts i avtalet om fastighetsförmedling "utgör ett oskäligt avtalsvillkor", dels att det enligt kärandebolaget (Ynos) "inte [föreligger] något oskäligt avtalsvillkor, eftersom det i artikel 209 b Ptk (tillämplig nationell rätt) klart anges vilka kriterier som skall vara uppfyllda för att ett villkor skall betraktas som oskäligt".

56. Domstolen i Szombathely har, när den har angett skälen för att den hänskjutit begäran om förhandsavgörande, dock endast anfört att "tvisten skall avgöras mot bakgrund av direktivet, om det, såsom svaranden påstår, kan konstateras att det föreligger ett oskäligt avtalsvillkor".

57. Den nationella domstolen har härigenom visat att behovet av en tolkning av direktiv 93/13 och således de ställda frågornas relevans enbart grundats på svarandens argument, vilken har hävdats att det i förevarande fall föreligger ett oskäligt avtalsvillkor. Den nationella domstolen har däremot inte på något sätt antytt huruvida det enligt dess mening föreligger ett villkor av denna

typ. Den har nämligen endast anfört att, om så är fallet, det blir relevant att tolka direktiv 93/13, som reglerar denna typ av villkor i konsumentavtal.

58. Då den nationella domstolen inte har tagit ställning till denna fråga är tolkningsfrågornas relevans för målet vid den nationella domstolen således endast knuten till det förhållandet att ett argument från János Varga som den nationella domstolen ännu inte har tagit ställning till eventuellt kommer att godtas.

59. Jag skall dock erinra om att enligt välkänd och fast rättspraxis är det "[f]ör att möjliggöra för EG-domstolen att fullgöra sin uppgift enligt [artikel 234 EG i] fördraget ... viktigt att de nationella domstolarna anger varför de anser att ett svar på deras frågor behövs för att de skall kunna döma i målet, om inte skälen entydigt framgår av handlingarna i målet".¹⁷

60. Detta har emellertid inte skett i förevarande fall. Eftersom domstolen i Szombathely inte har tagit ställning till den ovan nämnda preliminära frågan (det vill säga

¹⁷ — Dom av den 16 december 1981 i mål 244/80, Foglia mot Novello (REG 1981, s. 3045; svensk specialutgåva, volym 6, s. 243), punkt 17.

huruvida det i förevarande fall föreligger ett oskäligt villkor), har den inte klargjort av vilka skäl den bedömer att det för att lösa tvisten vid den nationella domstolen är nödvändigt att domstolen tolkar direktiv 93/13 om oskäliga villkor i konsumentavtal.

61. Å andra sidan anser jag inte heller att domstolen kan inträda i den nationella domstolens ställe och själv fastställa huruvida punkt 5 i det avtal om fastighetsförmedling som ingåtts mellan Ynos och János Varga utgör ett oskäligt villkor. Jag erinrar om att enligt fast rättspraxis "skall EG-domstolen endast tillhandahålla den nationella domstolen den tolkning som är nödvändig för att den senare skall kunna lösa den tvist som är anhängig vid denna. Det ankommer på den nationella domstolen att tillämpa de gemenskapsrättsliga reglerna, såsom de uttolkats av EG-domstolen, på ett enskilt fall".¹⁸

62. Domstolen skulle, såsom kommissionen tycks hävda, följaktligen även kunna tolka artikel 3 i direktivet, enligt vilken varje "avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling" anses vara oskäligt och som "i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten". Domstolen kan dock under inga förhållanden inträda i domstolens i Szombathely ställe för att fastställa huruvida det omtvistade villkoret i det mål som är anhängiggjort vid denna

motsvarar de krav som fastställts i den ovan nämnda bestämmelsen i direktivet (att det inte har förekommit någon individuell förhandling och att det föreligger betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet). Genom att göra detta skulle domstolen till slut tillämpa de gemenskapsrättsliga bestämmelserna, vars tolkning begärs, på det enskilda fallet och således fullgöra en uppgift som inte ankommer på den utan endast på den nationella domstol vid vilken tvisten har anhängiggjorts.¹⁹

63. Med hänsyn till det ovan anförda måste det invändas att det som den nationella domstolen i själva verket begär av domstolen är ett rent rådgivande utlåtande. Inte enbart, men vid närmare påseende, begär den nationella domstolen att få ett utlåtande som tycks avse rent hypotetiska frågor, varför det åtminstone är tveksamt huruvida domstolens avgörande är ändamålsenligt för att tvisten vid den nationella domstolen skall kunna lösas.

64. Om beslutet om hänskjutande i ovan nämnda avseenden saknar de nödvändiga uppgifterna, innehåller det å andra sidan uppgifter som gör att det starkt kan betvivlas att ett avgörande av domstolen har betydelse för besvarandet av de två första frågorna som ställts till den.

18 — Dom av den 22 juni 1999 i mål C-342/97, Lloyd Schuhfabrik Meyer (REG 1999, s. I-3819), punkt 11, och dom av den 27 september 2001 i mål C-253/99, Bacardi (REG 2001, s. I-6493), punkt 58.

19 — Detta gör sig desto mer gällande som kvalifikationen av det aktuella villkoret — såsom för övrigt krävs enligt artikel 4 i direktivet (se ovan punkt 12) — tycks förutsätta en noggrann bedömning av "alla omständigheter" i samband med att avtalet om fastighetsförmedling ingicks, samt en uppmärksam undersökning av den bedömning i nationell rättspraxis som avser definitionen av föremålet för detta standardavtal, som uppenbarligen inte är enhetlig och som den nationella domstolen endast omnämnt i sitt beslut.

65. Av vad den nationella domstolen har uppgett framgår nämligen följande:

i) Bolaget Ynos har begärt att provision skall betalas för utförd förmedling och grundat sitt anspråk på punkt 5 i avtalet.

ii) János Varga har bestritt detta anspråk och utövat sin rätt att bestrida villkorets giltighet genom att göra gällande att det är oskäligt.

iii) Bolaget Ynos har i sin tur svarat att detta villkor inte är oskäligt och att det i detta avseende således är fullt giltigt.

66. Mot bakgrund av dessa uppgifter kan det enligt min mening först och främst anses att det är uppenbart irrelevant att besvara den första frågan, i vilken den nationella domstolen vill få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktiv 93/13 utgör hinder för en nationell bestämmelse, enligt vilken ett oskäligt villkor kan förklaras sakna verkan för konsumenten enbart om denne uttryckligen har bestritt dess giltighet.

67. Såsom den ungerska regeringen med fog har påpekat är den första frågan, även om

punkt 5 i avtalet om fastighetsförmedling är ett oskäligt villkor och således inte bindande för János Varga, fortfarande lika irrelevant. Efter det att villkorets giltighet har bestritts i förevarande fall, såsom tilläts enligt den nationella rätten (se ovan punkt 21), finns det för tvisten vid den nationella domstolen på denna punkt nämligen inget behov av att få klarhet i huruvida det förhållandet att detta villkor fastställs sakna verkan är en följd av att det har bestritts eller huruvida detta hade kunnat följa även av att den nationella domstolen ex officio fastställer att villkoret är ogiltigt.

68. Mot bakgrund av dessa omständigheter är det enligt min mening även mycket tveksamt huruvida den andra frågan behöver besvaras. Den nationella domstolen vill genom denna fråga få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktivet utgör hinder för en nationell bestämmelse, som den ungerska bestämmelsen, i vilken det förskrivs att avtalet, när det föreligger ett oskäligt villkor, i övrigt förblir bindande enbart om parterna skulle ha ingått avtalet även utan detta villkor.

69. Bolaget Ynos har som sagt begärt att provision skall betalas och grundat detta anspråk på punkt 5 i avtalet om fastighetsförmedling. Det som i förevarande fall är viktigt är således att veta huruvida detta villkor är oskäligt eller inte och således bindande för konsumenten. Det är däremot fullständigt irrelevant att veta huruvida och på vilka villkor ogiltigheten av det villkor som anses vara oskäligt skall utsträckas till att omfatta övriga bestämmelser i avtalet. Om punkt 5 i avtalet är ogiltig har Ynos, vare sig denna ogiltighet begränsas till denna enda

punkt eller den innebär att de andra villkoren i avtalet också blir ogiltiga, dock inte rätt till den avtalade provisionen, som grundade sig på just den punkten i avtalet.

huvudsak få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktiv 93/13 utgör hinder för en nationell bestämmelse, enligt vilken ett oskäligt villkor kan förklaras sakna verkan för konsumenten enbart om denne uttryckligen har bestritt dess giltighet.

70. Mot bakgrund av det ovan anförda anser jag därför att frågorna från domstolen i Szombathely dels är rent hypotetiska, dels inte är relevanta för avgörandet i målet vid den nationella domstolen. Jag föreslår följaktligen att domstolen skall slå fast att den inte har behörighet att besvara frågorna.

73. I detta avseende instämmer jag i den spanska regeringens och kommissionens uppfattning att svaret på denna fråga klart framgår av domstolens rättspraxis.

71. För det fall domstolen inte delar denna bedömning anser jag att det, inte bara för att analysen skall vara fullständig, är lämpligt att trots allt undersöka de två sakfrågorna avseende tolkningen av artikel 6.1 i direktiv 93/13.

74. Domstolen har nämligen redan vid två tillfällen fastslagit att "det skydd som konsumenterna garanteras i direktivet innebär att den nationella domstolen ex officio får bedöma huruvida ett villkor i ... avtal[et] ... är oskäligt". "[D]en möjlighet som en domstol har att ex officio granska huruvida ett villkor är oskäligt utgör [nämligen] ett medel som är ägnat både att uppnå det resultat som har fastslagits i artikel 6 i direktivet, det vill säga att förhindra att en konsument blir bunden av ett oskäligt villkor, och att bidra till att förverkliga det mål som avses i artikel 7 i direktivet, eftersom en sådan granskning kan ha en avskräckande verkan som leder till att näringsidkarna upphör att använda oskäliga villkor i konsumentavtalen".²⁰

Prövning i sak

Den första frågan

72. Genom den första frågan vill den nationella domstolen, såsom har framgått, i

20 — Se dom av den 27 juni 2000 i de förenade målen C-240/98–C-244/98, Océano Grupo Editorial och Salvat Editores (REG 2000, s. I-4941), punkterna 28 och 29, och av den 21 november 2002 i mål C-473/00, Cofidis (REG 2002, s. I-10875), punkt 32.

75. Mot bakgrund av denna rättspraxis är det enligt min mening tydligt att artikel 6.1 i direktiv 93/13 utgör hinder för en nationell bestämmelse, enligt vilken ett oskäligt villkor kan förklaras sakna verkan för konsumenten enbart om denne uttryckligen har bestritt dess giltighet.

Den andra frågan

76. Genom den andra frågan vill den nationella domstolen få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktivet utgör hinder för en nationell bestämmelse, som den ungerska bestämmelsen, i vilken det föreskrivs att avtalet, när det föreligger ett oskäligt villkor, i övrigt förblir bindande enbart om parterna skulle ha ingått avtalet även utan detta villkor.

77. I likhet med den österrikiska och den polska regeringen och kommissionen anser även jag att denna fråga bör besvarande jakande, eftersom den aktuella bestämmelsen enligt min mening är oförenlig med både direktivets ordalydelse och syfte.

78. Enligt artikel 6.1 skall nämligen "[m] edlemsstaterna ... föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på

sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren"²¹.

79. Den normala följden av att det föreligger ett oskäligt villkor i ett avtal är enligt denna bestämmelse således att endast detta villkor saknar verkan och att avtalet i övrigt bibehålls, vilket, sedan obalansen till nackdel för konsumenten väl har undanröjts, fortsätter att vara bindande för parterna. Undantag från denna allmänna regel kan endast göras när detta avtal objektivt sett inte kan bestå utan det oskäliga villkoret, men däremot inte när det enligt en bedömning i efterhand framgår att en av parterna (sannolikt den näringsidkare som har utarbetat avtalet) inte skulle ha ingått detta utan villkoret.

80. Denna tolkning bekräftas vidare av syftet med den aktuella bestämmelsen och mer allmänt av direktivets syfte. Såsom jag har erinrat om ovan syftar direktivet snarare till att återställa konsumentens ställning genom att förhindra att konsumenten "blir bunden av ett oskäligt villkor" än till att skydda parternas, och än mindre näringsidkarens, avtalsfrihet. Näringsidkaren kan tvärtom ha allt intresse av att frigöra sig från skyldigheterna i ett avtal som sedan balansen återställts ter sig mindre fördelaktigt för honom.

21 — Min kursivering.

81. Mot bakgrund av ovan nämnda bedömningar anser jag därför att artikel 6.1 i direktiv 93/13 utgör hinder för en nationell bestämmelse, som den ungerska bestämmelsen, i vilken det föreskrivs att avtalet, när det föreligger ett oskäligt villkor, i övrigt förblir bindande enbart om parterna skulle ha ingått avtalet även utan detta villkor.

IV — Förslag till avgörande

82. På grundval av det ovan anförda föreslår jag därför att domstolen skall förklara att den inte har behörighet att ta ställning till de frågor som ställts av Szombathelyi Városi Bíróság.

I andra hand, för det fall domstolen förklarar att den har behörighet, föreslår jag att domstolen skall besvara frågorna enligt följande:

1. Artikel 6.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal utgör hinder för en nationell bestämmelse, enligt vilken en nationell domstol kan fastställa att ett oskäligt villkor saknar verkan för konsumenten enbart om denne uttryckligen har bestritt dess giltighet.
2. Artikel 6.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal utgör hinder för en nationell bestämmelse, som den ungerska bestämmelsen, i vilken det föreskrivs att avtalet, när det föreligger ett oskäligt villkor, i övrigt förblir bindande enbart om parterna skulle ha ingått avtalet även utan detta villkor.